

اصول محاکمات حقوقی

بنا بر این تقاضای تعقیب آقای مدعی العموم استیناف در مورد مانحن فیه که اداره معارف و اوقاف مدعی وقفیت و اعتراض دهنده بثبت عرضحال خود را استرداد کرده بیمورد است و رد میشود. مدعی العموم استیناف از حکم مزبور استیناف خواسته دیوان عالی تمیز شعبه ۱ پس از رسیدگی در حکم شماره ۱۳۸۴۰۹۹۶ ر ۳۱/۴۱۶۴۳۱ چنین رأی داده است (نظر دادگاه استیناف در رد تقاضای مدعی العموم راجع به تعقیب دعوی اعتراض ثبت ملخصاً آنکه بموجب قوانین و نظام نامه های ثبتی حق تعقیب دعوی در موارد ثبت فقط برای معترضین به ثبت شناخته شده و برای مدعی العموم اساساً حق اعتراض مقرر نشده است بنا بر این قوانین و نظامنامه های ثبتی ناسخ ماده ۷۳ قانون اصول تشکیلات بوده و مدعی العموم پس از استرداد عرضحال از طرف مدعی خصوصی (اداره اوقاف) حق تعقیب دعوی اعتراض به ثبت را ندارد) صحیح نیست زیرا هر چند مدعی العموم مطابق قوانین ثبت و نظامنامه های آن غیر از موارد ثبت استقلال حق اقامه دعوی و اعتراض به ثبت در مواردی که موخلف به دخالت است بدوناً ندارد ولی پس از اقامه دعوی و اعتراض از طرف مدعی خصوصی مثل متداعیین اصلی دخیل در دعوی بوده و طرف دعوی قانوناً محسوب میباشد که با استرداد عرض حال مدعی خصوصی باصلاح او دخالت و طرفیت او نیز بموجب ماده ۷۳ قانون تشکیلات محفوظ است و نمیتوان دخالت او را بعد مدعی ثالث که محتاج به تشریفات و تقدیم عرض حال علیحده است مقایسه نمود بلکه او در موارد ابلاغ و دخالت اساسی و کیل عامه است که برای حفظ منافع عمومی پس از صلاح با استرداد دخالت و تعقیب مینماید بالجمله فرقی از این جهت بین موارد ثبت و غیر ثبت نیست و امر مزبور مخالفتی با تأمین مالکیت متقاضیان ثبت ندارد و قوانین و نظامات ثبتی نه صراحتاً و

نه ضمناً دلالتی بر فسخ مقررات ماده ۷۳ قانون تشکیلات ندارد نظر به مراتب فوق قرار مورد استدعای تمیز مخالف قانون صادر شده و بموجب ماده ۳۴ قانون آزمایش نقض میگردد همین نظر ضمن حکم شماره ۱۳۸۴۱/۴۳۱ ر ۳۰/۲۳۱۶۳۱ شعبه سوم دیوان عالی تمیز به بیان ذیل تأیید نموده

در مرحله بدوی مدعی العموم بدایت و در مرحله استینافی مدعی العموم استیناف اجازه ماده ۷۳ قانون اصول تشکیلات در این دعوی مداخله کرده اند که بر طبق همان ماده اصلاح طرفین اصلی دعوی با یک دیگر مانع تعقیب مدعی العموم تا مرحله تمیزی نیست و مواد قانون ثبت املاک مربوط باین قسمت که دادگاه آنها را ناسخ ضمنی ماده ۷۳ قانون تشکیلات دانسته ناظر بتقاضای ثبت در مدت اعتراض و رد و قبول یا ابطال تقاضای است نسبت بتقاضای کنندگان که از نظر علاقه خصیصی خود مبارزت به ثبت رقبات و املاک مینمایند و شامل حقوق عمومی که تبعاً مداخله و بعد قانون آنها را مطلقاً ذبح حق در تعقیب دعوی قرار داده نیست بنا بر این مراتب ماده ۷۳ استنادی مدعی العموم بقوت خود باقی و قرار تمیز عنه مخدوش و به اتفاق آراء قض میشود -

از این دو حکم دیوان عالی تمیز چنین نتیجه میشود که مواد قانون ثبت املاک و آئین نامه مربوطه ماده ۷۳ قانون تشکیلات را نسخ نمیکند

در بهم همین که مشأه بردادگاه واضح و روشن شد باید ختم محاکمه را اعلان داده و در صورت مجلس قیام نمایند پس از اعلان ختم محاکمه دادگاه هرگاه میتواند فوراً رای دهد و در مسائل غامضه منتهی در ظرف ۵ روز رأی خود را داده و محاکمه مکلف است این نکته را در جلسه علنی دادگاه اعلان نماید و در صورت مجلس قید کند.

١ - بموجب ماده ١٣ قانون تسريع محاکمات رسیدگی در دادگاههای صالح اختصاری است

٢ - بموجب ماده ١٩ در دعاوی تجارتي محاکمه اختصاری می باشد.

٣ - بموجب ماده ٩ قانون اعسار در مورد مخارج محاکمه و بابت دیون اختصاری است

طرز رسیدگی بدین قرار است

مدیر دفتر مکلف است در ظرف دو روز از تاریخ وصول عرض حال اعسار پرونده را بنظر حاکم دادگاه برساند تا چنانچه حاکم حضور شهود را در جلسه محاکمه لازم بداند بمنعی اعسار اخطار شود که در روز مقرر شهود خود را حاضر نماید. مدیر دفتر يك نسخه از عرض حال اعسار و مدارك اعسار و ضمائم آنرا برای مدعی العموم و نسخه دیگر را برای طرف دعوی اصلی ارسال و ضمناً روز جلسه محاکمه را تعیین و ابلاغ مینماید. طرف دعوی اصلی میتواند در موقع رسیدگی بدعوی اعسار حاضر شده و اگر دلائلی بر رد اعسار دارد بیان کند ولی عدم حضور او مانع رسیدگی و صدور حکم نخواهد بود.

٤ - بعلاوه در کلیه مواردیکه دادگاه يك نوع رسیدگی اداری مینماید این رسیدگی بطرز محاکمات اختصاری انجام میشود مثلاً در مورد اختلافات مربوط به سجل احوال

٥ - در مورد رسیدگی به اختلافات مربوط بعلائم تجارتي نیز بعضی اوقات طرز رسیدگی اختصاری مقرر شده است. الف - شکایات از رد نقضی ثبت اگر کسی تقاضای ثبت علامتی را بکند و اداره ثبت آن تقاضا را رد کند تقاضا کننده عرض حال تنظیم کرده و بدادگاه میدهد مدیر دفتر دادگاه روز جلسه را معین کرده بمتصدی شعبه ثبت علامت اخطار مینماید در روز مزبور حاضر شود در روز جلسه دادگاه توضیحات شفاهی هر يك از طرفین را استماع نموده و حکم مقتضی را خواهد داد (مواد ٤١ و ٤٢ آئین نامه ثبت علائم

صنعتی و تجارتي مصوب یکم تیر ماه ١٣١٠)

اگر اعتراض بد ثبت علامتی قبل از اینکه ثبت شده باشد

معمولاً اگر قضیه مطروحه روشن باشد قاضی فوراً مبادرت بصدور رأی مینماید ولی اگر قضیه مطروحه محتاج بدقت زیاده تری بوده رأی خود را بوقت دیگری در حدود ٥ روز محول مینماید ولی قاضی قبل از صدور رأی تمییباستی هیچ کس را از مفاد آن مطلع نماید. مدعی العموم و حتی منشی دادگاه نیز تمییباستی از آن اطلاع داشته باشند.

محاکمات اختصاری

طرز محاکمات عادی در بعضی موارد وقت زیاد و را تلف کرده و برای طرفین گران تمام میشود. از این نظر قانون گذار در قبال محاکمات عادی بکنوع دیگر از رسیدگی بنام محاکمات اختصاری پیش بینی کرده این طرز رسیدگی اگرچه نسبت به محاکمات عادی حکم استثناء را نسبت به اصل کلی دارد ولی چنانچه خواهیم دید در خیلی از موارد معمول است

موارد محاکمات اختصاری

ماده ٢٧١ آزمایش موارد محاکمات اختصاری را به ترتیب ذیل مقرر نموده :

اولاً - دعاوی حاصله از معاملات و قرار دادهائی که موضوع آن وجه یا اموال منقوله باشد مشروط بر اینکه میزان مدعی به از ششصد تومان تجاوز نکند.

ثانیاً - دعاوی حاصله از اجاره و استجاره خانه و انبار دکاکین و امثال آن.

ثالثاً - ادعای خسارت وارده بر اموال منقوله مشروط بر اینکه میزان آن بیش از ششصد تومان نباشد.

رابعاً - منازعات و اختلافاتیکه از اجرای احکام حاصل می شود.

با اصلاحیه که در ماده ١٨ قانون تشکیلات عدلیه بعمل آمده و نصاب مدعی به در صلاحیه به ١٠٠٠٠٠ ریال رسیده دیگر موردی برای قدمت اول و سوم ماده ٢٧١ پیشنا نمی شود.

قانون تسريع محاکمات موارد دیگری را نیز بصورت رسیدگی اختصاری اضافه کرده است :

بشود بر طبق مستفاد از ماده (۵۳) آئین نامه نام برده که رسیدگی را در این مورد مثل دعاوی تجارتي قرار داده اختصاری خواهد بود

ولی اگر اعتراض علامت ثبت شده بعمل آمده باشد بر طبق مستفاد از ماده (۵۵) آئین نامه ابلاغ عرضحال و مقدمات کتبی دعوا مطابق مقررات اصول محاکمات حقوقی بعمل خواهد آمد

از قید عبارت مقدمات کتبی دعوی معلوم میشود که در این مورد طرز رسیدگی عادی خواهد بود

ضمناً خاطر نشان میشود که این طرز رسیدگی که بموجب آئین نامه مقرر شده بر حسب ماده (۱۹) قانون ثبت علامت تجارتي و اختراعات مصوب اول تیر ماه ۱۳۱۰ میباشد.

قسمت اول آن از قرار ذیل است «جز در مواردیکه بموجب نظام نامه های وزارت عدلیه استثناء شود اصول رسیدگی مطابق اصول محاکمات تجارتي است»

اصول محاکماتیکه در شرف تصویب است موارد محاکمه اختصاری را بترتیب ذیل شرح میدهد

۱ - دعاوی که داخل در صلاحیت محاکم صالح است

۲ - دعاوی تجارتي و دعاوی راجع به علامت صنعتی و اختراعات

۳ - دعاوی راجع به اسناد سجلی

۴ - دعاوی مربوط به حقوق زوجیت

۵ - مطالبه نفقه زوج و اقارب

۶ - منازعات و اختلافات راجع به اجرای احکام و اوراق لازم الاجراء و ثبت اسناد

۷ - دعاوی راجعه به تجارت محاکمه در صورتی که مستقلاً اقامه شده باشد

۸ - دعاوی راجع به عمار

طرز محاکمات اختصاری طرز رسیدگی در محاکم اختصاری اصولاً مثل محاکمات

دعوی است مگر نسبت جهت ذیل که قانون طریق خاصی را قائل شده است :

۱ - در مواردیکه اختصاری تبادل لوابیح بعمل نمی آید دفتر دادگاه روز جلسه رسیدگی را معین کرده طرفین را احضار میکنند و رونوشت عرضحال واسناد مدعی را برای مدعی علیه میفرستد این موعده طوری باید معین شود که مابین ابلاغ اظهارنامه در روز رسیدگی کمتر از پنج روز و بیش از ده روز نباشد . باین موعده مدت مسافت هم اضافه میشود

گاهی اوقات ممکن است فاصله پنج روز بین احضار و روز رسیدگی با فوریت کار جور نیاید در این صورت قانون اجازه داده که در امور فوریه اگر مسافت اقامت کاه مدعی علیه از دادگاه بیش از چهار فرسخ نیست رئیس میتواند در روز جلسه را زودتر از موعدیکه مقرر شده معین نماید

مدعی علیه باید تمام اسناد خود را در روز جلسه همراه کند که حاضر میشود ابراز نماید ولی ممکن است مدعی علیه نتوانسته باشد بواسطه کمی مدت اسناد لازمه را حاضر کند آنوقت حق دارد تعویق جلسه را تقاضا کند و اگر دادگاه خواهش مدعی علیه را مقررین بصحت دانست جلسه دیگری معین میکند و تاخیر آن جلسه دیگر جایز نیست مگر بتراضی طرفین

بذریع این در محاکمات اختصاری تقاضای تجدید جلسه یک مرتبه با اختیار دادگاه و آنگذار شده و حال آنکه در محاکمات عادی تجدید جلسه فقط بتراضی طرفین ممکن است

۲ - در محاکمات عادی پس از آنکه مطلب روشن شد اعلان ختم محاکمه داده میشود و حال آنکه بموجب قسمت اخیر ماده ۲۷۶ درگاه دادگاه بقین حاصل کند که دعوا پیچیده و منکر بود یا مدافعات شفاهی واضح نمیشود بر واند بختر فین تکلیف کند که هر کدام در اوراق کتبی تقاضا و دلایل خودشان را بدادگاه تقدیم کنند بنا بر این پس از اعلان ختم محاکمه لایحه از طرفین دعوی پذیرفته می شود و حال آنکه در محاکمات عادی پذیرفتن لایحه پس

از اعلان ختم محاکمه مجوز ندارد غیر از اختلافاتی که دیده شد سایر ترتیبات محاکمات اختصاری مثل محاکمات عادی است

اصول محاکماتی که در شرف تصویب است مقرر کرده «نسبت دعاوی که مدعی به آن بانصد ریال یا کمتر است طرفین دعوی میتوانند عین اسناد خود را بمحاکمه تقدیم نمایند» بعلاوه مقرر داشته «در صورتیکه طرفین دعوی در موارد محاکمه اختصاری بمحاکمه عادی تراضی نمایند محاکمه باید محاکمه را بطرز محاکمه عادی جریان دهد:

طرز رسیدگی بدعاوی تجاری

قانون تسریع محاکمات دادگاههای تجارت را حذف و رسیدگی آنها را در حدود وظائف دادگاههای حقوق قرار داده طرز رسیدگی در این مورد چنانچه دیدیم اختصاری است با این خصوصیت که هر يك از طرفین دعوی حق دارد تقاضای کند محاکمه و رای بنا بر شرکت مصدقین تجاری بعمل آید تقاضاکننده باید مصدق خود را معرفی نمود و این تقاضا در صورتی که از طرف مدعی باشد در ضمن عرضحال و اگر از طرف مدعی علیه باشد منتهی تا ابتداء اولین جلسه بعمل آید عدم حضور مصدق مانع رسیدگی دادگاه نیست و هر يك از طرفین که مصدقش حاضر نشد در حکم کسی است که به حکومت رئیس دادگاه تسلیم شده باشد در این صورت هرگاه در موقع رأی بین رئیس دادگاه و مصدق حاضر توافق حاصل نشود رأی رئیس دادگاه متبع است شرکت مصدقین تجاری از این نظر است که دعاوی تجاری غالباً دارای بعضی نکات فنی بوده و حل آن از طرف مصدقین بهتر بعمل میآید

حواشی محاکمه در ضمن رسیدگی اعم از اینکه عادی باشد یا اختصاری ممکن است امور فرعی پیشربیا بد که رسیدگی به آن برای صدور رای در اصل قضیه لازم باشد

این امور فرعی را محاکمات چند قسمت تقسیم کرد

۱ - ایرادات

۲ - رسیدگی بدلائل

۳ - توسعه دعوا

۴ - امتناع ورد اعضای دادگاه

۵ - حواشی مربوط بجریان دعوا

ایرادات

در قبال دعوی مدعی گاهی مدعی علیه وارد در ماهیت شد و دعوی او را رد نمینماید زمانی بدون اینکه وارد ماهیت شود ایراد نموده دعوا را موقتاً از عدلیه خارج کرده و یا قطعاً آنرا از جریان می اندازد در صورت اول دعوا را ماهوی در صورت دوم آنرا ایرادات می نامند فرض کنیم کسی در دادگاه صالحیه ۵۰ هزار ریال مال الاجاره میخواند يك وقت مدعی علیه میگوید که مال الاجاره را پرداخته چنین دفاعی مربوط به ماهیت بوده و دفاع ماهوی نامیده میشود - يك وقت میگوید که مدعا به بیش از نصاب صالحیه و دادگاه صالحیه صلاحیت رسیدگی را ندارد در اینصورت دفاع مربوط به ماهیت نبوده و ایراد نامیده میشود - گاهی میگوید که دعوی مشمول مرور زمان است و مدعی حق مطالبه را ندارد در این صورت نیز دفاع ایراد نامیده میشود زیرا مربوط به ماهیت دعوا نیست ولی با ایراد عدم صلاحیت فرق دارد زیرا عدم صلاحیت دعوی را موقتاً از عدلیه خارج میکند و حال آنکه ایراد مرور زمان دعوی را قطعاً از جریان میندازد - بعضی از علمای این دو صورت اخیر را تفکیک کرده اولی را ایراد و دومی را رد دعوی نامیده اند ولی قانونگذار این تفکیک را قائل نشده هر دو صورت را در عداد ایرادات ذکر نموده

قانون تسریع محاکمات ایرادات را بترتیب ذیل

شمرده:

۱ - وقتی که دعوی ذاتاً راجع بدادگاه دیگری

است

۲ - وقتی که دعوی از جهت صلاحیت محلی راجع

بدادگاه دیگری است یا اینکه در همان دادگاه یا دادگاه دیگری

همان موضوع مابین همان اشخاص در تحت رسیدگی است

و یا اگر همان موضوع نیست موضوعی در تحت رسیدگی است

که با ادعای مدعی ارتباط کامل دارد

۳ - در صورتی که دعوی متوجه شخص مدعی علیه

نیباشد